

Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a súvisiace poistenie

3. časť

Nemajetková ujma a povinné zmluvné poistenie

JUDr. Imrich Fekete, CSc.
Právnická fakulta UK
Slovenská kancelária poisťovateľov

Justičná akadémia SR
Omšenie, 3. 11. 2017

Náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých z PZP

Novým fenoménom sa v slovenskom súdnictve stali žaloby na náhradu nemajetkovej ujmy osôb, ktorým pri dopravnej nehode zomrela blízka osoba.

Pozostalí žalujú pôvodcu zásahu do ich práva na súkromie (ako súčasť osobnostného práva podľa § 11 OZ), pretože v dôsledku jeho konania došlo k úmrtiu im blízkej osoby.

Od r. 2010 badať pokusy rozšíriť žaloby na náhradu nemajetkovej ujmy na poisťovne, u ktorých bolo MV spôsobujúce ujmu poistené PZP. Nároky na náhradu škody voči poisťovniam súdy až do konca r. 2013 zamietali pre nedostatok pasívnej vecnej legitímácie. Súdna prax vychádzala najmä z uznesenia NS SR z 20. 4. 2011, sp. zn. 4 Cdo 168/2009, ktoré odmietlo stotožňovanie nemajetkovej ujmy s pojmom „škoda na zdraví“.

V dôsledku rozsudku ESD z 24. 10. 2013 vo veci Haasová/Petrík, Holingová, sp. zn. C-22/12 sa časť súdov začala prikláňať k názoru, že nároky na náhradu nemajetkovej ujmy osobám blízkym obeti dopravnej nehody možno voči poisťovniam priznávať.

V r. 2016 vznikla na Slovensku paradoxná situácia, keď časť súdov nároky žalobcov voči poisťovni priznáva a ďalšia časť nie. Vyše 400 žalôb po celom Slovensku (za 2 roky dvojnásobný nárast). Ich počet každým rokom rastie. Pomer podľa rozsudkov súdov: 40 odmietnuté/38 priznané. Najvyššia žalovaná suma 3,8 mil. a 7 mil. eur. Celková žalovaná suma dosiahla koncom r. 2016 56 mil. eur. Veľká právna neistota na strane pozostalých, škodcov a poisťovní, keď pri nezmenenej dikcii zákona sa takéto škody nikdy predtým z PZP nehradili.

Základné údaje zažalovanej nemajetkovej ujmy.

K dátumu	Počet súdnych sporov	Celková žalovaná suma	Max.žalovaná suma na 1 pozostalého	Počet súdom zamietnutých prípadov	Počet súdom priznaných prípadov
30.6.2014	209	29 435 739 €	1 950 000 €	18	2
31.12.2014	263	42 085 296 €	7 000 000 €	21	3
30.10.2015	322	52 638 929 €	7 000 000 €	25	26
31.12.2015	330	52 775 112 €	7 000 000 €	28	27
30.6.2016	370	55 047 776 €	7 000 000 €	31	34
31.12.2016	402	56 019 874 €	7 000 000 €	40	38

3

Kauza Haasová versus Petřík/Holingová

- **Chronológia kauzy:**
- Smrteľná DN na území ČR 7. 8. 2008: zrážka MV evidovaného na území ČR a MV evidovaného na území SR
- Nehodu spôsobilo MV evidované v ČR (škodca mal PZP v ČR).
- V slovenskom MV zomrel spolujazdec –občan SR: zanechal vdovu a dve deti.
- Podľa Haagskeho dohovoru sa na zodpovednosť za škodu aplikuje český OZ
- Vdova a deti dostali odškodnenie od (českej) poisťovne škodcu (§ 444 ods. 3 českého OZ).
- Následná žaloba vdovy voči vodičovi (Petřík) a prevádzateľovi (Holingerová) = Okresný súd Vranov n/T priznal ďalších 15.000 Eur
- Odvolanie na Krajský súd Prešov
- Krajský súd predložil 17. 2. 2012 prejudiciálnu otázku ESD
- Rozsudok EDS 22/2012

4

Priebeh rozhodovania o nemajetkovej ujme z PZP

Slovenský právny poriadok náhradu nemajetkovej ujmy **upravuje v rámci úpravy ochrany osobnostných práva** ako výnimočné oprávnenie dotknutých osôb (osoby postihnuté zásahom do práva na súkromie). Z ustanovenie § 13 ods. 2 OZ nevyplýva, akému okruhu osôb takáto náhrada prislúcha a v akej výške. Navyše sa nemajetková ujma od škody odlišuje svojim charakterom (ide o nároky tretích osôb, nie poškodeného), začiatkom premlčania, dĺžkou premlčacej doby atď.

Dotknuté osoby sa sústredili na žaloby o náhradu nemajetkovej ujmy voči poisťovniam z PZP. Mimo väčšieho záujmu zostali žaloby pozostalých voči nemocniciam, páchatelom hrdelných trestných činov alebo zamestnávateľom. Nároky pozostalých po obeti závažného trestného činu rieši osobitný zákon.

⇒ § 5 ods. 1 zákon č. 215/2006 Z. z. zákona o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi „**Ak bola trestným činom spôsobená smrť**, poškodený má nárok na vyplatenie odškodnenia v sume **päťdesiatnásobku minimálnej mzdy** (t. j. **21.750 eur**). Ak právo na odškodnenie majú viacerí poškodení, rozdelí sa uvedená suma medzi nich rovnakým dielom.“

Odôvodnenia súdnych rozhodnutí OS a KS, ktorými bolo žalobcom priznané právo na náhradu nemajetkovej ujmy voči poisťovniam sa opierajú o tieto argumenty:

- ⇒ **povinnosť poisťovne hradiť nemajetkovú ujmu priamo vyplýva z rozsudku ESD vo veci Haasová,**
- ⇒ **„povinnosť poisťovne hradiť nemajetkovú ujmu vyplýva z eurokonformného výkladu smerníc EU, ktoré sa týkajú PZP a v nadväznosti na to aj zo zákona č. 381/2001 Z. z.,**
- ⇒ **v pojme „škoda na zdraví“ je zahrnutá aj nemajetková ujma pozostalých po obeti DN.**

5

Ro ESD vo veci Haasová (C-22/12)?

„Článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 ..., článok 1 ods. 1 a 2 druhej smernice Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 ... zmenenej a doplnenej smernicou 2005/14/ES a článok 1 prvý odsek tretej smernice Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990... sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla **má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej.**“

Názor niektorých sudov, že vyššie uvedený výrok rozsudku je výsledkom zlého prekladu textu je zavádzajúci, pretože ako jazyk, v ktorom sa vo veci konalo (t. j. oficiálny jazyk) sa pri tomto rozsudku uvádza slovenčina. Napokon i slovenský text rozsudku sa plne kryje s anglickým prekladom, ktorý pripájame.

Article 3(1) of Council Directive 72/166/EEC of 24 April 1972 on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles ... in respect of the use of motor vehicles must be interpreted as meaning that **compulsory insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles must cover compensation for non-material damage suffered by the next of kin of the deceased victims of a road traffic accident, in so far as such compensation is provided for as part of the civil liability of the insured party under the national law applicable in the dispute in the main proceedings.**

6

Predbežné závery vyplývajúce z rozsudku ESD C 22/12

- ❑ **Odškodňovacie právo vrátane náhrady nemajetkovej ujmy nie je predmetom európskeho (unijného) práva**, pretože táto problematika spadá do právomoci členského štátu; **harmonizácia právnych úprav o spôsobe a rozsahu náhrady škody nebola doteraz vykonaná.**
- ❑ **Harmonizácia právnych úprav členských štátov EU v predmetnej oblasti bola vykonaná iba v rozsahu poistného krytia v tom zmysle, že z PZP nemožno vylučovať či redukovať také nároky poškodených, ktoré im vyplývajú z národnej občianskoprávnej úpravy zodpovednosti za škodu.**
- ❑ **Vyššie uvedené vyplýva aj z rozsudku C-22/12, keď ESD podmienil náhradu (viď spojku „ak“) nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám výslovnou vnútroštátnou právnou úpravou.**
- ❑ **ESD plne rešpektuje to, ako vnútroštátne právo upraví náhradu nemajetkovej ujmy a od toho bude závisieť aj to, či sa táto náhrada zahrnie do poistného krytia.**
- ❑ **Národnú úpravu nárokov poškodených na náhradu škody de lege lata upravuje v SR šiesta časť Obč. zák.: „Spôsob a rozsah náhrady“ (§ 442 a nasl. OZ); nemajetková ujma tu nie je upravená.**
- ❑ **Z doslovného znenia ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Zb. o PZP vyplýva, že toto poistenie nepokrýva uvedený druh nemajetkovej ujmy, ale kryje iba „škodu na zdraví“, pričom škodu na zdraví a nároky spôsobené zásahom do osobnostných práv Obč. zák. systematicky (§ 16 OZ) a obsahovo od seba oddeľuje.**
- ❑ **ESD nekonštatoval v citovanom rozsudku, že ustanovenie § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Zb. o PZP je v rozpore s niektorou zo smerníc upravujúcich PZP.**

Aký názor k rozsudku ESD C 22/12 zaujal Najvyšší súd SR? ➔

7

Vyššie uvedené vyplýva z Ro ESD povinnosť poisťovne hradiť nemajetkovú ujmu?

Odpoveď na položenú otázku vyplýva z rozsudku NS SR z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012

„Dovolačný súd nezhľadával dôvod na odlišný výklad § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z.z. ani po rozhodnutí SD rozsudkom C-22/12 vo veci Katarína Hassová proti Rastislavovi Petříkovi a Blanke Holingovej. Právna veta tohto rozsudku jednoznačne konštatuje, že „Článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS ... sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej“.

➔ **ESD v rozsudku Haasová nevyložil, či v rámci posudzovanej vnútroštátnej právnej úpravy poistného krytia povinného zmluvného poistenia je zahrnutá aj náhrada nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode ale nie.** Preto ani nijakým spôsobom nespochybnil závery doterajšej judikatúry aplikujúcej vnútroštátne právo, v zmysle ktorej takáto náhrada nemajetkovej ujmy nespadá do povinného zmluvného poistenia. **ESD iba uviedol, ako by mala úprava tejto otázky vo vnútroštátnom práve v súlade s komunitárnou úpravou vyzeráť.**

Čo k uvedenému poznamenal Ústavný súd SR ➔

8

Možno nemajetkovú ujmu stotožňovať so škodou na zdraví?

Uznesenie ÚS SR z 11. 10. 2016, sp. zn. III. ÚS 666/2016:

„Okresný súd i krajský súd dospeli k záveru o možnosti extenzívneho výkladu pojmu „škoda“ použitého v zákone o povinnom zmluvnom poistení. Ústavný súd tento ich záver nepovažuje za arbitrárny ani inak ústavne neudržateľný. Krajský súd zrozumiteľne a logicky vysvetlil svoje právne úvahy, keď odkázal na obsah a závery rozsudku Súdneho dvora vo veci C-22/12, pričom zdôraznil (opäť s odvolaním sa na judikatúru Súdneho dvora), že **vnútroštátne ustanovenia, ktoré upravujú náhradu škody pri dopravných nehodách spôsobených prevádzkou motorových vozidiel, nemôžu odňať smernici jej potrebný účinok.** Zhrnújúco ústavný súd konštatuje, že úlohou okresného súdu i krajského súdu pri rozhodovaní žalovaného sporu bolo jednoznačne ustáliť, či **extenzívny výklad pojmu „škoda“ použitého v zákone o povinnom zmluvnom poistení bude viesť k aplikácii práva contra legem alebo či, naopak, zaužívané výkladové postupy a rešpektovanie súvislostí dotknutých právnych inštitútov a kategórií umožňuje zmysluplne zahrnúť pod zákonnú terminológiu aj nemajetkovú (imateriálnu) ujmu aprobovanú *in abstracto* v ustanoveniach Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti.** Krajský súd (i okresný súd) sa priklonili k druhej z vymenovaných možností a ústavný súd to nepovažuje za prejav svojvoľe vedúcej k ústavnej neudržateľnosti“.

➤ ÚS SR, ako naj okresný a krajský súd prehľadli v danej veci názor apriorne vyslovený Najvyššieho súdu SR v uznesení, sp. zn. 4 Cdo 168/2009 predmetnej veci a namiesto pojmu „škoda zdraví“ uvedeného v zákone č. 381/2001 Z. z. vykladali abstraktný pojem „škoda“, ktorý sa meritom veci nesúvisí (pozri § 4 ods. 2 písm. ZPZP). **ÚS SR nevzal teda do úvahy ustanovenie § 16 OZ, ktoré expressis verbis rozlišuje medzi škodou a nemajetkovou ujmu, čo je všeobecne akceptované aj odbornou literatúrou.**

9

Prečo nemožno nemajetkovú ujmu stotožňovať so škodou na zdraví

Podľa § 4 ods. 2 písm. a) ZPZP sa z PZP hradí „škoda na zdraví“. To, čo zákonodarca považuje za škodu na zdraví, je uvedené v šiestej časti OZ (§ 443 až 449a). **Dôvodová správa k pôvodnému zneniu zákona č. 40/1964 Zb. k § 444 uvádza** „Pri škodách spôsobených na zdraví sa uhradzuje strata na zárobku, odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia a poskytuje sa úhrada nákladov spojených s liečením.“ **Náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch bola u nás zavedená v ustanovení § 13 ods. 2 OZ až v r. 1990 bez toho, aby došlo k zmene ustanovení § 443 a nasl. OZ.**

ZPZP v § 4 ods. 2 taxatívne vypočítava nároky, ktoré podliehajú poistnému krytiu. Medzi týmito taxatívne určenými nárokmi **nie je uvedená nemajetková ujma pozostalých po účastníkovi dopravnej nehody. Ide kogentnú právnu normu. Preto ani na základe analógie nemožno pojem „škoda na zdraví“ rozširovať na nemajetkovú ujmu, ktorá je systematicky zaradená do prvej časti OZ. Tento ustálený výklad platí v právnom poriadku od r. 1991.**

Uplatnenie nároku v zmysle § 13 OZ logicky a systematicky nespadá pod úpravu náhrady škody a spadá pod právne prostriedky na ochranu práv na ochranu osobnosti. V tomto prípade právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch predstavuje peňažnú satisfakciu, nie náhradu škody. Hypotéza ustanovenia § 13 OZ vychádza z toho, že predpokladaná ujma sa nedá nijako preukázať, a je vecou voľnej úvahy súdu prihliadať na závažnosť vzniknutej ujmy, ako aj na okolnosti, za ktorých k porušeniu došlo a vymedziť okruh osôb, ktoré majú na takúto úhradu nárok. Účelom práva na peňažné zadosťučinenie je vyvážiť a zmierniť nemajetkovú ujmu peňažnou formou, čím sa sice približuje funkcii reparačnej, aká je aj pri náhrade škody, avšak vychádza z iných predpokladov a nie je správne úplne stotožniť nárok podľa § 13 OZ. Napokon úprava zakotvená v § 16 OZ jasne rozlišuje medzi náhradou škody a náhradou nemajetkovej ujmy.

10

Najvyšší súd SR: nemajetková ujma ≠ škoda na zdraví (1)

Uznesenie NS SR z 20. 4. 2011, sp. zn. 4 Cdo 168/2009

„K otázke možnej interpretácii náhrady škody v tom zmysle, že by bolo možné pod pojem škoda pre účely zákona č. 381/2001 Z. z. podradiť i nárok na náhradu nemajetkovej ujmy spočívajúcej v strate blízkej osoby, dovolací súd poznamenáva, že platná právna úprava, ako to správne uvádza žalovaná 1/, dôsledne rozlišuje medzi právom na ochranu osobnosti upravenom v § 11 a nasl. OZ (s ním spojeným právom na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch) a právom na náhradu škody v zmysle § 415 a nasl. OZ. **Medzi týmito dvomi inštitútmi je pojmová a obsahová odlišnosť.** Právo na ochranu osobnosti predstavuje nemajetkové právo, rýdzo osobnej povahy a je úzko späté s osobnosťou človeka a jej prejavmi. Na rozdiel od toho, právo na náhradu škody patrí tak fyzickej ako aj právnickej osobe, nemá absolútnu, ale len relatívnu povahu a má majetkovú povahu. Zásadný rozdiel je aj medzi odškodnením nemajetkovej ujmy v peniazoch a náhrady škody ako majetkovej ujmy, ktorý spočíva v tom, že pri určení výšky nemajetkovej ujmy v peniazoch sa vychádza iba z predpokladu, akú ujmu mohol zásah vyvolať (nemožno presne zistiť skutočnú ujmu). V prípade náhrady škody treba však výšku škody presne uviesť a preukázať. **Právo na náhradu škody a právo na ochranu osobnosti fyzickej osoby podľa platnej právnej úpravy teda predstavujú dve celkom samostatné práva, ktoré sú podmienené rôznou sférou ochrany zabezpečovanej Občianskym zákonníkom.**

Zákon o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu v ustanovení § 2, v ktorom vymedzuje pojmy pre účely tohto zákona, pojem škoda osobitne nedefinuje a definíciu nepodáva ani Občiansky zákonník (čo treba rozumieť pod pojmom škoda nevysvetľuje ani teraz platná Smernica EP a Rady 2009/103/ES zo 16. 9. 2009 o PZP). V občianskom zákonníku sa však nachádza právna úprava spôsobu a rozsahu náhrady (§ 442 a nasl. OZ), ktorá okrem iného vymedzuje, čo sa pri škode na zdraví a usmrtení odškodňuje. Pokiaľ ide o nároky nemajetkovej povahy, pri škode na zdraví sa odškodňuje bolesť poškodeného a sťaženie spoločenského uplatnenia (§ 444 OZ). Pri strate života sa výživou oprávneným osobám priznáva pozostalostná úrazová renta (§ 448 OZ) a uhrádzajú sa náklady spojené s pohrebom, prípade s liečením (§ 449 ods. 1 a 2 OZ). **Keďže zákon č. 381/2001 Z.z. pojem škody nevymedzuje osobitným spôsobom a nemá ani špeciálne ustanovenie, čo sa odškodňuje, niet dôvodu takto vymedzenú škodu v Občianskom zákonníku nestotožniť so škodou vyjadrenou v § 4 ods. 2 písm. a/ citovaného zákona. Chráneným predmetom, za poškodenie ktorého má poisťovateľ plniť za poisteného poškodenému, ak v zmluve nie je uvedené inak, nie je teda zásah do súkromia, ktorého súčasťou je aj rodinný život. Pokračovanie →**

11

Najvyšší súd SR: nemajetková ujma ≠ škoda na zdraví (2)

→ Uznesenie NS SR z 20. 4. 2011, sp. zn. 4 Cdo 168/2009

„Odlišnosť nemajetkovej ujmy podľa § 13 ods. 2 OZ od škody podľa ustanovenia § 420 a nasl. OZ potvrdzuje tiež ustanovenie § 16 OZ, podľa ktorého kto neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti spôsobí škodu, zodpovedá za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.

Podľa súčasne platnej právnej úpravy možno teda nemajetkovú ujmu za zásah do osobnostných práv usmrtením blízkej osoby uplatňovať len mimo rámec inštitútu zodpovednosti za škodu, t.j. podľa § 11 a nasl. OZ.“

Vyššie uvedený názor potvrdil NS SR v rozsudku z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012

„Z § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z. vyplýva, že toto poistenie nepokrýva uvedený druh nemajetkovej ujmy, ale kryje iba „škodu na zdraví“, pričom škodu na zdraví a nároky spôsobené zásahom do osobnostných práv Občiansky zákonník striktné od seba odlišuje (viď § 13 ods. 2 a § 16 Občianskeho zákonníka na jednej strane a § 444 a nasl. Občianskeho zákonníka na druhej strane), pričom v uvedenom rozsudku ESD nebolo konštatované, že by toto ustanovenie bolo v rozpore s niektorou zo smerníc upravujúcich poistenie zodpovednosti motorových vozidiel. Keďže slovenské právo neupravuje takúto náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej obetiam usmrteným pri dopravných nehodách v rámci úpravy zodpovednosti poisteného za škodu, nie je potrebné, aby tento nárok bol v zmysle rozsudku zahrnutý v poistnom krytí z povinného zmluvného poistenia.“

12

Prichádza do úvahy eurokonformný výklad motorových smerníc ?

Uznesenie ÚS SR z 10. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 847/2016

„Práve skutočnosť, že do zákona o povinnom zmluvnom poistení boli implementované už označené smernice, odôvodňuje nevyhnutnosť vykladať príslušné ustanovenia zákona o povinnom zmluvnom poistení vo svetle znenia a cieľov implementovaných smerníc tak, aby sa týmto výkladom zaručila ich úplná účinnosť. Z rozhodnutia Súdneho dvora vo veci Haasová ďalej vyplynulo, že aj napriek rôznym jazykovým verziám čl. 1 ods. 1 druhej smernice a čl. 1 tretej smernice sa uvedené ustanovenia smerníc snažia najmä o posilnenie ochrany obetí, takže za týchto okolností treba uplatniť extenzívny výklad uvedených pojmov a medzi škody, ktoré sa musia nahradiť v súlade s prvou, druhou a treťou smernicou, treba zahrnúť aj nemajetkovú ujmu, ktorej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v danom spore (pozri body 47 až 50 rozsudku Súdneho dvora vo veci Haasová). Ústavný súd už rovnako v obdobnej veci sťažovateľky (pozri uznesenie sp. zn. III. ÚS 646/2015 zo 16. decembra 2015) zdôraznil, že Súdny dvor síce vo veci Haasová nepodal výklad vnútroštátneho práva (nieť pochýb o tom, že uvedené nie je ani v jeho právomoci), akcentoval však, že ustanovenia Občianskeho zákonníka (§ 11 a § 13) umožňujú blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravných nehodách priznať náhradu nemajetkovej ujmy, ktorá má byť krytá z povinného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla“. (pozn. I. F. :US SR pozabudol citovať dovetok z rozsudku Haasová: „ ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej.“.)

➤ ÚS SR si osvojil argumentáciu niektorých okresných a krajských súdov o eurokonformnom výklade príslušných motorových smerníc bez toho, aby sa vysporiadal s otázkou ich priamych či nepriamych účinkov tak ako to urobil Najvyšší súd SR v rozsudku z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012. Čo je však podstatné: ÚS SR ako garant ústavnosti nedal žiadnu relevantnú odpoveď na otázku, či v prípade uplatnenia eurokonformného výkladu môžu všeobecné súdy vnútroštátny predpis vykladať spôsobom contra legem, t. j. v rozpore s platnou právnou úpravou.

13

Je možný eurokonformný výklad motorových smerníc slovenským súdom ?

Rozsudok NS SR z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012

„Priamy účinok (priama aplikácia) ustanovení smernice prichádza do úvahy len subsidiárne, ak eurokonformný výklad problematického vnútroštátneho ustanovenia nie je možný. Jednotlivci (súkromnoprávne subjekty) sa teda môžu v konaniach proti členskému štátu priamo odvolávať na ustanovenia smernice výnimočne len vtedy, ak je eurokonformný výklad vnútroštátneho práva vylúčený napr. z dôvodu, že členský štát neprijal včas opatrenia potrebné na vykonanie smernice, alebo prijal opatrenia, ktoré sú s ňou v rozpore, alebo ak vnútroštátne transpozíčné ustanovenia nie sú aplikované v súlade s výsledkom smernice.

Aj v prípade splnenia podmienok pre priamy účinok smernice, je však priamy účinok smernice vylúčený, ak ide o tzv. horizontálny priamy účinok smernice, kedy by mal byť priamy účinok smernice uplatnený v spore medzi jednotlivcami. Touto otázkou sa SD zaoberal v zásadnom rozhodnutí Marshall 152/84, v ktorom judikoval, že „smernica nemôže priamo zakladať práva a povinnosti jednotlivcom a ustanovení smerníc sa nemôže dovolávať jednotlivec v spore proti jednotlivcovi“. Ide o stabilizovanú rozhodovaciu prax ESD, čo potvrdzuje aj nasledujúca právna veta „z ustálenej judikatúry vyplýva, že smernica nemôže zakladať povinnosť jednotlivcovi, takže sa na smernicu ako takú voči nemu nemožno odvolávať. Z toho vyplýva, že sa nemôže, hoci aj jasné, presné a bezpodmienečné ustanovenie smernice zaručujúce jednotlivcovi práva alebo ukladajúce povinnosti, ako také použiť v rámci sporu, v ktorom stoja proti sebe výhradne jednotlivci.“

Je zrejmé, že otázka zahrnutia práva pozostalých blízkych osôb po obetiach dopravných nehôd na náhradu nemajetkovej ujmy do povinného zmluvného poistenia sa týka práv a povinností súkromných subjektov (poistníkov, poistených, poškodených a poisťovní) v právnom vzťahu povinného zmluvného poistenia. Vzhľadom na uvedené dovolací súd dospel k záveru, že priamy účinok (čl. I ods. I druhej smernice, resp. čl. 3 štvrtý pododsek) smernice č. 2009/103/ES o PZP a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti, ktorá nahradila prvú smernicu, druhú smernicu a tretiu smernicu, je vylúčený.“

14

Relevantné právne otázky súvisiace s nemajetkovou ujmom

Vo svojom odlišnom názore vo vzťahu k uzneseniu ÚS SR, sp. zn. I. ÚS 206/2015 položil sudca (podpredseda) tohto súdu JUDr. Ľalík niekoľko relevantných otázok, na ktoré nehľadali ani nedali odpoveď súdy, ktoré priznali pozostalým obetiam náhradu nemajetkovej ujmy z PZP. Pritom odpoveď na ne je zásadná z tohto hľadiska, či rozhodovacia prax súdu je v súlade so zákonným a ústavným poriadkom SR. Menovaný sudca odporučil súdom zohľadniť:

- „**precedenčnú (ne) záväznosť rozhodnutí najvyššieho súdu v obdobnej veci (4 Cdo 168/2009, ale aj 4 Cdo 139/2011) vo vzťahu ku krajskému súdu,**
- **záväznosť smerníc (priamy účinok) Európskej únie, ktoré sa zaoberajú poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú motorovými vozidlami, na právnické a fyzické osoby členského štátu v prípade, keď ich štát neimplementuje riadnym spôsobom do svojho vnútorného právneho poriadku (porov. vec Marshall, C152/ 84 a pod.),**
- **možnosť všeobecného súdu rozšíriť poistné krytie nad rámec platného vnútroštátneho predpisu a pod.**

JUDr. Ľalík k uvedenému ešte dodáva: „Podľa môjho názoru **slovenská právna úprava zatiaľ v predmetnej veci dôsledne rozlišuje medzi škodou podľa § 420 a nasl. OZ a nemajetkovou ujmom podľa § 11 a nasl. OZ,** takže z hľadiska odškodniteľnosti ujmy poisťovateľom **by to mala rešpektovať aj súdna prax** dovtedy, kým sa nezmení rozsah existujúceho zákonného poistenia, do ktorého by sa *expressis verbis* zahrnula aj náhrada nemajetkovej ujmy, alebo kým sa k danej veci nevyjadrí Súdny dvor EÚ.“

15

Ešte raz: môže slovenský súd priamo aplikovať motorové smernice?

NS SR v rozsudku z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012 si položil túto otázku: Môže súd o uplatnenom nároku rozhodnúť podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR priamou aplikáciou smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo dňa 16. septembra 2009 v spojení s rozhodovacou činnosťou ESD? **Odpoveď NS SR:**

„Smernice majú špeciálne postavenie v rámci komunitárneho práva. Smernica ako jeden z prameňov práva EÚ je definovaná v čl. 288 ZFEÚ ako **záväzná pre každý štát, ktorému je určená, pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, ktoré si potom môžu vybrať spôsob vykonania tohto cieľa na vnútroštátnej úrovni, čo znamená, že smernica nie je právne perfektná a jej vykonanie si vyžaduje transpozíciu na vnútroštátnej úrovni.** V zásade sa rozlišujú dva druhy účinku (aplikácie) smerníc, a to priamy účinok, na základe ktorého vznikajú subjektom práva a povinnosti, a nepriamy účinok, ktorý spočíva v možnosti účastníka žiadať, aby v konkrétnom prípade súd uplatnil tzv. eurokonformný výklad vnútroštátneho práva v súlade so smernicou.

Judikatúra ESD postupne skonkretizovala **podmienky, za splnenia ktorých sa možno domáhať priameho účinku smernice,** a to: a/ márne uplynutie lehoty na transpozíciu smernice, b/ žiadna alebo nesprávna implementácia smernice (transponovaná neskoro, nesprávne alebo neúplne), c/ dostatočná jasnosť smernice, tak aby umožnila bezprostrednú aplikáciu; ustanovenia smernice zakladajúce právo pre jednotlivca alebo povinnosť pre členský štát sú dostatočne jasné, presné (určité) a nepodmienené, d/ nepodmienený vznik práva vyplývajúceho zo smernice, ktorý si na vyvolanie právnych účinkov nevyžaduje prijatie ďalšieho právneho aktu, e/ priamy účinok nesmie založiť povinnosti jednotlivcom, ako aj právnickej osobe. **To znamená, že smernica nikdy nemôže mať horizontálny priamy účinok v sporoch medzi súkromnoprávnymi subjektami, ani obrátený vertikálny priamy účinok použitý verejným subjektom voči súkromnoprávnemu subjektu.“**

16

Názor MF SR k možnosti priamej aplikácie a výkladu motorových smerníc

KS v Prešove sa v konaní vedenom pod sp. zn. 6Co/230/2015 obrátil 9. 5. 2016 listom na MF SR so žiadosťou, aby toto MF SR ako tvorca zákona č. 381/2001 Z. z. podalo výklad ustanovenia § 4 ods. 2 písm. b) ZPZP, t. j. či toto poistenie kryje aj nemajetkovú ujmu spôsobenú pozostalým po obeti dopravnej nehody.

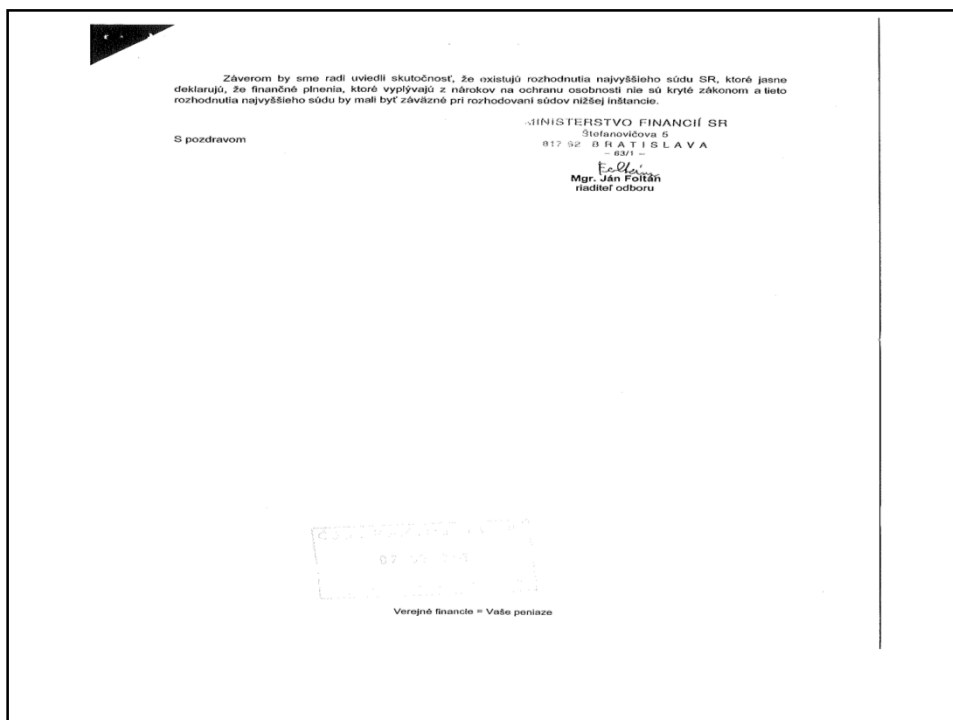
MF SR zaslalo KS v Prešove svoje stanovisko 31. 5. 2016. → **Stanovisko MF SR v nasledovnom slide.**

KS v Prešove v rozsudku vydanom pod sp. zn. 6Co/230/2015 stanovisko MF SR odmietlo ako celok bez toho, aby sa s týmto názorom akokoľvek argumentačne vysporiadalo. V odôvodnení tohto rozsudku KS v Prešove uviedol:

„Odvolací súd sa **rozhodne** nestotožňuje s Ministerstvom financií Slovenskej republiky, ktoré v predmetnej veci v liste č.MF/014548/2016-613 konštatuje, že Slovenská republika „takýto typ odškodnenia zatiaľ v civilnom práve zavedený nemá a „ak chceme chrániť pozostalých, a to nielen po dopravných nehodách, bolo by vhodné zaviesť podobný inštitút aj do slovenského civilného práva, avšak to je mimo pôsobnosti MF SR“. Teda ministerstvo financií neuznáva nemajetkovú ujmu na strane pozostalých pri ochrane osobnosti ako prostriedok ochrany pre pozostalé osoby. **Odvolací súd vyjadruje presvedčenie o opaku, že slovenský právny poriadok priznáva pozostalým za zásah do súkromia usmrtením blízkeho človeka náhradu nemajetkovej ujmy.**“.

17

	Ministerstvo financií Slovenskej republiky Odbor kapitálového trhu a poisťovníctva Štefanovičova 5 817 02 Bratislava 15	
Krajský súd v Prešove Hlavná 22 P.O. BOX 289 080 01 Prešov		
Vaše číslo/zo dňa 6Co/230/2015/30.05.2016	Naše číslo MF/014548/2016-613	Výbavníateľ. Ing. Kučerová/59582543
		Bratislava 31.05.2016
Vec Žiadosť o vyjadrenie - odpoveď		
<p>Listom zo dňa 9.5.2016 ste sa obrátili na Ministerstvo financií SR (ďalej len „MF SR“) so žiadosťou o vyjadrenie k otázkam týkajúcim sa krytia nemajetkovej ujmy v zmysle zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“).</p> <p>V prvom rade by sme radi zdôraznili, že MF SR ako tvorca a gestor zákona nemá vedomosť o tom, že by existovali pochybnosti o tom, či Smernica EP a Rady 2009/103/ES (kodifikované znenie predchádzajúcich smerníc) bola transponovaná v plnom rozsahu do právneho poriadku Slovenskej republiky. Žiadny z relevantných orgánov EÚ, či SR nikdy nespochybnili správnu a plnú implementáciu predmetnej smernice, takže nevieme na základe čoho dospieť k takémuto záveru krajský súd v Prešove.</p> <p>MF SR zastáva právny názor, ktorý bol prezentovaný už počas súdneho konania vo veci Haasová a to, že slovenská právna úprava dôsledne rozlišuje medzi právom na ochranu osobnosti a právom na náhradu škody. Podľa názoru Slovenskej republiky ide o dve samostatné práva s rôznym predmetom a režimom ochrany. Preto podľa platnej slovenskej právnej úpravy možno náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do osobnostných práv uplatňovať len mimo rámca inštitútu zodpovednosti za škodu. Tento princíp nespochybnilo ani rozhodnutie ESD vo veci Haasová.</p> <p>Dotknutá smernica nikdy nemala ani nemohla mať ambíciu riešiť, čo je obsahom náhrady škody (vecnej či na zdraví) v jednotlivých členských krajinách, keďže toto spadá do výhradnej kompetencie členských krajín. Preto môže byť v jednotlivých krajinách rôzny rozsah škody na zdraví, napr. v ČR aj jednorazové odškodnenie v stanovenej sume pre pozostalých. V SR takýto typ odškodnenia zatiaľ nie v civilnom práve zavedený. Ak chceme chrániť záujmy pozostalých, a to nie len po dopravných nehodách, bolo by vhodné zaviesť podobný inštitút aj do slovenského civilného práva, avšak to je mimo pôsobnosť MF SR.</p>		
Telefón +421 - 2 - 6968 2543	Fax +421 - 2 - 6968 3543	E-mail dasa.kucerova@mfsr.sk
Verejné financie = Vaše peniaze		Web stránka www.financa.gov.sk

(Ne)rešpektovanie precedenčného charakteru rozhodnutí NS SR

Najvyšší súd SR vo svojich rozhodnutiach (Ro NS SR z 31. 3. 2016, sp. zn. 3 Cdo 301/2012 a Uznesenie NS SR z 20. 4. 2011, sp. zn. 4 Cdo 168/2009) jasne a zrozumiteľne vyložil účinky motorových smerníc, možné hranice eurokonformného výkladu a či teda nemajetková ujma je krytá PZP. Najnovšie **NS SR v uznesení z 15. 5. 2017, sp. zn. 8 Cdo 219/2016** k tomu dodal: „Podľa dovolacieho súdu v preskúmvanej veci nejde ani o prípad nenáležitého (podľa žalobkyne „extrémneho“) vybočenia z ustálenej súdnej praxe slovenských súdov. Práve naopak, **rozhodnutie odvolacieho súdu je plne súladné s dovtedajšou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu, ktorý, na rozdiel od rozhodnutí niektorých krajských súdov uvádzaných žalobkyňou v dovolaní, v uznesení z 20. apríla 2011 sp. zn. 4 Cdo 168/2009** dospel k záveru, že podľa súčasne platnej právnej úpravy možno nemajetkovú ujmu za zásah do osobnostných práv usmrtením blízkej osoby uplatňovať len mimo rámec inštitútu zodpovednosti za škodu, t. j. podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, a teda povinnosť poisťovne na plnenie z povinného zmluvného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla sa nevzťahuje na právo na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z ustanovenia § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. K obdobným záverom dospel pri svojej rozhodovacej činnosti dovolací súd v uznesení z 31. marca 2016 sp. zn. 3 Cdo 301/2012.“

Čl. 2 ods. 2 CSP: Právna istota je stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít; ak takej ustálenej rozhodovacej praxe niet, aj stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý spravodlivo.

Možno eurokonformne vykladať vnútroštátny zákon contra legem?

Vyššie uvedená otázka súvisí s tým, či možno **hoci aj eurokonformným výkladom vykladať zákon v rozpore s jeho znením tak ako tu urobili viaceré súdy**. Ústavný súd SR, ktorý doteraz zamietol ústavnú sťažnosť poisťovní sa tomuto zásadnému ústavnoprávnemu problému odmietol vyjadriť. Sudca ÚS SR JUDr Ľalík vo svojom protivotume k uzneseniu ÚS SR, sp. zn. I. ÚS 206/2015 doslovne píše: „**Povinnosť eurokonformného výkladu** sa síce týka všetkých ustanovení vnútroštátnych právnych predpisov a je obmedzená všeobecnými právnymi zásadami, hlavne zásadou právnej istoty a zásadou zákazu retroaktivity, ale **nemôže slúžiť ako základ pre výklad vnútroštátneho práva contra legem**“.

➔ Eurokonformný výklad nemožno uplatniť vtedy, ak by bol jeho výsledok v rozpore s platnou právnou úpravou (výklad *contra legem*). Aj eurokonformný výklad má teda svoje hranice, ktoré sa postupne kreovali a to rozhodovacou činnosťou ESD. **Zásada konformného výkladu nemôže slúžiť ako základ pre výklad vnútroštátneho práva *contra legem* , pričom je tiež obmedzený všeobecnými právnymi zásadami, akými sú predovšetkým zásada právnej istoty a zákazu retroaktivity** (Ro ESD vo veciach Pupino C- 105/03, Adeneler C-212/04). Práve zásada právnej istoty musí umožniť vnútroštátnym súdom, aby neboli nútené k výkladu vnútroštátneho práva, ktorý ide nad rámec toho, čo môže jednotliviec legitímne očakávať (Bobek, M., Bříza, P., Komárek, J.: Vnitrostátni aplikace práva Evropské unie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 176). **Ak všeobecný súd dospeje k názoru o protiústavnosti zákonného ustanovenia právnej normy, je povinný sa obrátiť na ústavný súd, ktorý má právomoc pozastaviť účinnosť dotknutého predpisu a potom je na rade zákonodarca, aby dotknutú právnú normu dal do súladu s európskym právom.**

21

Záver z analýzy súdnych rozhodnutí k nemajetkovej ujme

Podľa platnej právnej úpravy [§ 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z.] sa z PZP hradí škoda na zdraví. Pojem „škoda na zdraví“ je ustáleným pojmom v právnej vede i v súdnej praxi. V platnej právnej úprave nemožno škodu na zdraví stotožňovať s nemajetkovou ujmom spôsobenou zásahom do osobnostných práv uvedených v § 11 a nasl. OZ. Z vyššie uvedenej analýzy rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu SR vyplýva, že:

- ➔ ESD vo veci Haasová (C-22/12) nevyložil, že náhrada nemajetkovej ujmy je krytá PZP; taký záver by bol nelogický, pretože ide o otázku národného práva, ktorú súdny dvor nevykladá;
- ➔ ustanovenia motorových smerníc EU, ktoré boli riadne aproximované v národnom právnom poriadku, nemajú priame právne účinky, t. j. nemožno ich použiť (aplikovať a vykladať) v sporoch medzi osobami súkromného práva;
- ➔ extenzívny výklad zákona nemožno vykonať takým spôsobom, ktorý by protirečil tomu, čo je v jeho slovách a vetách jasné a nepochybné (porovnaj čl. 3 ods. 2 CSP);
- ➔ ani prostredníctvom eurokonformného výkladu nemožno národné odškodňovacie právo vykladať spôsobom *contra legem*.

Z rozboru rozhodovacej praxe súdov vyplýva, že veľká časť všeobecných súdov nerešpektuje precedenčný charakter rozhodnutí najvyššej súdnej inštalácie, čo je v rozpore s princípom právnej istoty a predvídateľnosti práva („Právna istota je stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít“ - čl. 2 ods. 2 CSP).

Ďakujem za pozornosť*

JUDr. Imrich Fekete, CSc.